

Violetta Machnicka
Uniwersytet Przyrodniczo-Humanistyczny w Siedlcach

Terminologiczno-metodologiczne dyskusje na temat idiolektu oraz idiostylu¹

Zdaniem Zenona Klemensiewicza chcąc zgłębić język osobniczy twórcy trzeba nie tylko możliwie najdokładniej śledzić jego teksty prywatne, osobiste, na przykład pamiętniki, ale też, co jest niezwykle istotne, konieczne należy obcować z wybranym autorem, również z jego biografią, możliwie najdłużej i wszechstronnie (KLEMENSIEWICZ 1982: 574). Wspomnianą refleksję potwierdzają słowa Jadwigi Puzyrny:

Dobra znajomość języka autora jest kluczem do poznawania jego poglądów i osobowości. Z kolei dobra znajomość samego autora jest kluczem do poznawania jego języka (PUZYRNINA 1988: 44)².

Charakterystyka idiostylu pisarza polega głównie na wskazaniu najchętniej używanych przez niego tropów stylistycznych oraz – przede wszystkim – pełnionych przez nie funkcji (por. REJTER 2001: 92-93). Badania języka określonego autora obejmują przede wszystkim skupianie się nad jego indywidualnością twórczą, realizującą się na rozmaitych płaszczyznach językowych (MILEWSKI 1956: 12). Warto przypomnieć podstawowe ustalenia terminologiczno-metodologiczne, obejmujące rozważania nad *idiolektem*, *językiem osobniczym*, *językiem indywidualnym*, *językiem jednostki twórczej*, *własnym językiem twórcy*, *idiostylem*, *idiostylem artystycznym*, *stylem autora*, *stylem pisarza*, *stylem osobniczym*, *stylem indywidualnym*, *stylem jednostki*, *stylem jednostkowym*, *osobowością językową*, *osobowością twórczą*, *mową osobniczą*, zwłaszcza, że w ostatnich latach wyraźnie odżyło zainteresowanie lingwistów tematyką rozpatrywaną od wielu dziesięcioleci³.

¹ Prezentowany tekst stanowi nieco zmodyfikowany fragment rozdziału II książki *Peryfrazы Bolesława Prusa* (MACHNICKA 2011).

² O niemożności pełnego dotarcia do drugiego człowieka, a także do wytworów jego ducha Jadwiga Puzyrny napisała m. in.: *Jednakże nie ludźmy się, że poznanie i autora, i jego tekstu w wyniku naszych badań będzie w każdym wypadku pełne i pewne* (PUZYRNINA 1988: 44). Tekst, zwłaszcza artystyczny, to nie tyle fakt semantyczny, co *semantyczna potencja, zdolna do 'samoprodukcji', zależna od realizacji z odbiorcą i od 'współzanurzenia' tekstu i odbiorcy w pewnej przestrzeni kultury, która nigdy nie jest ani stabilna, ani obiektywna* (SŁAWKOWA 1992: 523).

³ Pozycje uwzględnione w niniejszym przeglądzie z pewnością nie wyczerpują bogatej literatury przedmiotu, lecz stanowią jedynie próbę swoistego prześledzenia i uporządkowania dotychczasowych koncepcji i propozycji związanych z tematyką zasygnalizowaną w tytule referatu. Do osób, które wcześniej starały się w sposób syntetyzujący ująć stan badań nad

Próbie ustalenia szczegółowych zagadnień, dotyczących charakterystyki *języka osobników, zwłaszcza twórczych* z punktu widzenia lingwistycznego podjął w roku 1946 Zenon Klemensiewicz (KLEMENSIEWICZ 1946: 561)⁴. Spośród dwóch podstawowych rodzajów stylów (samorzutnego i umyślnego), determinowanych określonymi celami stylizacji, na uwagę zasługuje zdaniem badacza zwłaszcza styl występujący w tekstach artystycznych, czyli styl umyślny – *wynikający z osobniczych właściwości mówiącego oraz z jego świadomego wysiłku w chwili mówienia, iżby przez swoją wypowiedź osiągnąć zamierzoną i pożądaną reakcję psychiczną słuchacza-odbiorcy* (KLEMENSIEWICZ 1982: 563). Następnie Klemensiewicz zauważa, iż niemożliwe jest bezpośrednie dotarcie do *języka osobniczego*, ponieważ nie wolno utożsamiać języka pisarza, języka osobniczego z językiem (stylem) jego utworu bądź utworów, choćby ze względu na zamierzenia stylizacyjne twórcy.

W roku 1973 Stanisław Skorupka omawiał przydatność metod statystycznych w stylistyce językoznawczej, służącej analizie języków autorów, pozwalającej nie tylko zrozumieć, ale też *właściwie odczuć i przeżyć dzieło literackie* (SKORUPKA 1973: 33). Konkluzja zamykająca artykuł, odnosząca się głównie do utworów Henryka Sienkiewicza, dowodzi, iż metody statystyczne, pozbawiające elementy językowe kontekstów, pozwalają co prawda statystycznie poznać zamierzenia twórcze artysty, *jednakże nie dadzą recepty na artyzm* (SKORUPKA 1973: 45)⁵.

Dokonując przeglądu wybranych prac, stanowiących kontynuację drogi myślowej nakreślonej przez Klemensiewicza, koniecznie trzeba zatrzymać się w roku 1988, kiedy to Wyższa Szkoła Pedagogiczna w Zielonej Górze (dzisiejszy Uniwersytet Zielonogórski) opublikowała tom *Język osobniczy jako przedmiot badań lingwistycznych*⁶. Redaktor naukowy wspomnianego

idiostylem oraz idiolektem należą m. in. Piotr Fliciński (FLICIŃSKI 2004) i Anna Kozłowska (KOZŁOWSKA 2009).

⁴ Wspomniane opracowanie zostało przedrukowane w zbiorach *W kręgu języka literackiego i artystycznego* (KLEMENSIEWICZ 1961: 204-214) oraz *Składnia, stylistyka, pedagogika językowa* (KLEMENSIEWICZ 1982: 561-575).

⁵ Trzydzieści lat później niemniej krytyczne stanowisko wobec metod statystycznych w badaniach stylistycznych zajął Piotr Fliciński: „To, czy w jakimś utworze dominuje statyczny opis czy dynamizm akcji, można bezwzględnie ocenić wprawnym okiem stylisty. Podstawowym zarzutem wobec tej metody badań jest to, że osiągnany efekt nie jest porównywalny z nakładem czasu, który został w mym przekonaniu bezpowrotnie utracony. Poza tym w badaniach statystycznych do minimum zostaje zredukowana tak ważna w utworach literackich płaszczyzna semantyczna tekstu. Nie kryję swego nieprzychylnego nastawienia do tej metody, mimo iż zdaję sobie sprawę z tego, że wielkie liczby nie kłamią” (FLICIŃSKI 2004: 107).

O przydatności „metod ilościowych” w badaniach nad utworami literackimi pisał między innymi Zygmunt Zagórski (ZAGÓRSKI 1997: 176-177).

⁶ Publikacja ta obejmuje zbiór referatów wygłoszonych podczas sympozjum naukowego, które odbyło się w dniach 13-14 marca 1986 roku w Zielonej Górze.

opracowania, Jerzy Brzeziński, zamieścił we wstępie trzy istotne, wciąż aktualne uwagi:

- istnieją różnorodne możliwości badawcze dotyczące idiolektu,
- badania nad idiolektem są niezwykle interesujące, aczkolwiek skomplikowane,
- należy pogłębiać oraz doskonalić warsztat metodologiczny, obejmujący wzmiankowaną problematykę (BRZEZIŃSKI 1988: 6).

Zielonogórskie Wydaw. zawiera kilka tekstów, mniej lub bardziej bezpośrednio związanych z ustaleniami metodologicznymi i terminologicznymi na temat idiolektu, określającymi zakres i możliwości badań idiolektalnych. I tak Irena Bajerowa wskazuje na konieczność badania *języków osobniczych* autorów (jako konkretów) w celu ustalenia istoty języka ogólnego (jako abstrakcji), zaznacza także, że *każdy tekst osobniczy bez tła języka ogólnego nie może być w pełni scharakteryzowany* (BAJEROWA 1988: 13). Henryk Borek, nawiązując z jednej strony do artykułu Klemensiewicza, z drugiej natomiast do założeń teorii egzystencjalnej języka oraz językoznawstwa otwartego na rozmaite aspekty badawcze, stwierdza, że *język osobniczy, czyli idiolekt – całość składająca się z kompetencji językowej i na niej opartych zachowań językowych jednostki*⁷, realizujący się w przeróżnych rodzajach aktów mowy, daje się interpretować z punktu widzenia wielu dyscyplin naukowych (na przykład psycholingwistyki, logopedii, teorii literatury) i nie pozwala się w pełni opisać. Badacz tekstu dociera zatem jedynie do fragmentu „magazynu” językowego jednostki, dodatkowo realizującego się wtórnie i pośrednio w stworzonych przez tę jednostkę utworach (BOREK 1988: 15-21). Z kolei Stanisław Gajda zastanawia się nad tym, czy istnieje styl indywidualny (*idiostyl, styl osobniczy*) autora, wspólny dla rozmaitych typów stworzonych przez niego tekstów. Poza tym językoznawca podkreśla, iż „pełne zrozumienie tekstu wymaga odpowiedzi na pytanie, dlaczego użyto jakichś środków i jaka jest ich organizacja, tj. wykrycie intencji twórcy tekstu i jego komunikacyjnego planu zdeterminowanego kontekstem” (GAJDA 1988a: 26)⁸. Ważnym czynnikiem podczas określania *stylu indywidualnego* jest także osobowość twórcy, uwarunkowana psychologicznie, socjologicznie i kulturowo, a to oznacza, że badając idiostyl trzeba korzystać z wielu dyscyplin badawczych, bo tekst nie jest bytem niezależnym. Opis zaś

[...] całej kompetencji indywidualnej, pełnego idiolektu (systemu środków językowych jednostki, kształtującego się w toku jej działalności życiowej przez przyswajają-

⁷ Podaję za: Borek 1988: 19.

⁸ Gajda wyraźnie zaznacza istnienie dwóch aspektów badawczych – aspektu stylistyki języka (z czego zrobiony jest tekst) oraz aspektu stylistyki tekstu (jak zrobiony jest tekst) i że w badaniach języka osobniczego powinno się uwzględniać drugi z wymienionych aspektów (GAJDA 1988a: 26).

nie sobie różnych podjęzyków, odmian), a w tym i idiostylu, powinien uwzględnić udział subkompetencji dla poszczególnych typów komunikacji językowej (GAJDA 1988a: 29)⁹.

Jadwiga Puzynina skupiła się nad przejawiającą się w rozmaitych postaciach ironią w językach osobniczych (idiolektach), reprezentującą istotną cechę stylu określonych autorów (PUZYNINA 1988).

Rok 1996 zaowocował interesującą pracą Stanisława Gajdy, poruszającą zagadnienia idiolektalne, tym razem obejmujące teksty naukowe. Badacz uznaje *styl osobniczy (idiostyl, styl indywidualny, osobowość językową)* za:

- 1) strukturę wypowiedzi jako całości poznawczo-pragmatyczno-semiotycznych,
- 2) zrelatywizowanych do kulturowego (historyczno-społeczno-językowego) i psychicznego kontekstu,
- 3) poprzez osobę (osobowość) Autora jako podmiotu działającego i stanowiącego centrum perspektywy poznawczo-komunikacyjnej (GAJDA 1996: 251).

Styl osobniczy, ujmowany dyferencjalnie, wyróżnia wypowiedzi nadawcy na tle innych „kodów” społecznych i wiąże się z idiolektem autora albo świadczy o jego postawie twórczej. Poza tym termin *styl osobniczy* na ogół odnosi się do twórczości artystycznej – rzadziej używa się określenia *idiostyl* w odniesieniu do publicystów, naukowców czy na przykład użytkowników języka potocznego (GAJDA 1996: 252). Następnie Gajda porównuje *osobowość językową, osobowość twórczą* dwóch jakże odmiennych indywidualności naukowych – Witolda Doroszewskiego i Kazimierza Wyki. Okazuje się, iż także uczeni, przynajmniej ci wybitni, wyróżniają się językowym indywidualizmem opisowym, zdecydowanie „posiadają swoje osobnicze style zachowań językowych” (GAJDA 1996: 260)¹⁰. Na uwagę zasługują cytowane przez Gajdę słowa, wyrażające pogląd Witolda Doroszew-

⁹ W tym samym roku Stanisław Gajda opublikował pracę, w której wykazał zaistnienie odpowiednich warunków do 'rehabilitacji' pojęcia *styl indywidualny* w teorii stylistycznej (GAJDA 1988b).

¹⁰ W artykule poświęconym sztuce pisarskiej Kazimierza Wyki Jerzy Kwiatkowski docenia zwłaszcza śmiałą, rozbudowaną, często żartobliwą metaforykę, precyzyjność i obrazowość, poczucie humoru badacza manifestujące się w rozmaitych postaciach językowych oraz niezwykłą umiejętność formułowania trafnych podsumowań, terminów: „Kazimierz Wyka obdarzony był wielkim talentem formułotwórczym. Niejednokrotnie, przeprowadziwszy swój precyzyjny, uwzględniający całe skomplikowanie problemu, wywód, zamykał go znakomicie dobranym, maksymalnie zwięzłym ekstraktem słownym, paroma wyrazami, które – niekiedy – nabierały własnego życia, zaczynały funkcjonować w krytyce, czasem odrywały się nawet od swojego twórcy, stając się niemal anonimowymi terminami-hasłami” (KWIATKOWSKI 1977: 40).

O mniej lub bardziej ukrytej funkcji perswazyjnej teksów naukowych, towarzyszącej podstawowej funkcji informacyjnej, przekonywała Jolanta Maćkiewicz, powołując się m. in. na wypowiedzi Anny Duszak, negujące neopozytywistyczny stereotyp myślenia o nauce i jej języku zakładający, iż autor tekstu naukowego nie powinien ujawniać swojej indywidualności ani też wpływać na odbiorcę (MAĆKIEWICZ 2001: 180-181).

skiego na temat niezmierniej wagi prostoty wyrazu w opracowaniach naukowych:

Prostota jest pierwszym warunkiem dobrego stylu. Im bardziej się coś przemyśli, tym bardziej wzrasta szansa, że się to da ująć w słowach prostych [...] każda epoka ma swoją retorykę i autorów skłonnych do posługiwania się retoryką naukową ze szkodą dla jasności myśli. Pospolite jest przekształcanie terminów w fetyzysze¹¹.

Również w roku 1996 ukazała się praca Mariana Bugajskiego i Anny Wojciechowskiej, zatytułowana *Teoria językowego obrazu świata w badaniu idiolektu pisarza* (Bugajski, Wojciechowska 1996). Autorzy przywołują kilka ujęć definicyjnych idiolektu:

1) „język mówiony przez jednostkę”, 2) „zespół nawyków mownych jednostki w danym czasie”, 3) „język pojedynczego użytkownika języka w danym okresie rozwoju tego użytkownika”, 4) „mowa jednostkowa (idiolekt, język indywidualny, język osobniczy) to odmiana języka etnicznego używana przez jednego człowieka”, którą poznajemy z tekstów przez niego wytwarzanych¹².

Stwierdzają też, że idiolekt znajduje się na pograniczu *langue* i *parole*, łągodząc między nimi opozycję, o czym świadczy chociażby jedna z metod charakterystyki dialektologicznej, polegająca na tym, że bardzo często punktem wyjścia do opisu danej gwary stanowi język jednego z jej przedstawicieli (por. POLAŃSKI 2003: 243). Badanie językowego obrazu świata na poziomie idiolektu wydaje się niezmiernie pożyteczne, gdyż twórcy literatury nie tylko są „rzemieślnikami słowa”, ale też powołują do życia nowe elementy języka.

¹¹ Podaję za: Gajda 1996: 256.

Wypowiedź Doroszewskiego w znacznym stopniu przypomina słynny postulat głoszony przez autora *Rozprawy o metodzie*. Według Kartezjusza, propagatora rozumowań opartych na wzorcach matematycznych, wiedza powinna być jasna i wyraźna, a jasne i wyraźne jest to, co proste, co prowadzi od spraw „najprostszych i najłatwiejszych do poznania” (KARTEZJUSZ 1980: 43).

Jedenaście lat temu ukazała się interesująca książka, poświęcona niejasności języka współczesnej humanistyki naukowej. Jej pomysłodawca i redaktor, profesor Jerzy Pelc – filozof i logik języka – oponował przeciwko „profesjonalnemu bełkotowi”:

Mętne wypowiedzi są tandetnym masowym towarem, który się świetnie sprzedaje, bo jest atrakcyjny i tani. Atrakcyjny, gdyż stwarza pozory głębi i odkrywczości. Tani dla klienta, gdyż ten nie musi się wysilać, żeby zrozumieć, zadowala się iluzją porozumienia i współodczuwania z autorem, czerpie satysfakcję z poczucia, że obcuje z czymś mądrym. [...] Parweniusz, pisząc i mówiąc, stosuje w swych wypowiedziach owe trza być w butach na weselu i stroi się w mętność niby nowobogacki w odświeżone kosztowne szaty. [...] Sądząc się na wyszukaną formę ujawnia prymitywna treść, która wyziera zza zasłony niejasności. Niekiedy zaś po prostu nie stać go na to, by myśleć jasno i jasno mówić. Mętność wynika wówczas z niedostatku kultury logicznej i z nieporadności intelektualnej lub nieporadności językowej, która niekiedy bywa przejawem myśli ciemnej i zagmatwanej (PELC 2000: 343-344).

¹² Podaję za: Bugajski, Wojciechowska 1996: 24.

Oczywiście tego typu analizy wymagają uwzględnienia rozmaitych aspektów pozajęzykowych (BUGAJSKI, WOJCIECHOWSKA 1996: 23-24).

W artykule Artura Rejtera z roku 2001, poświęconym rodzajom i funkcjom epitetów poświadczonych w twórczości (opowiadaniach, dziennikach) Gustawa Herlinga-Grudzińskiego, znajduje się kilka wartościowych przypomnień i uwag na temat stylu osobniczego. Badacz zaznacza, że:

[...] należy podkreślić, iż pełniejszy opis stylu osobniczego możliwy jest tylko wtedy, gdy uwzględni się różne odmiany gatunkowe (nie tylko strictly artystyczne) znajdujące się w spektrum zainteresowań twórcy. Pozwala to uchwycić w miarę holistyczny obraz stylu jednostki (REJTER 2001: 93).

Styl językowy według Rejtera jest przede wszystkim sposobem widzenia świata przez mówiącego lub piszącego, wyraża jego stosunek do rzeczywistości, wtórnie zaś do tworzywa językowego, obrabianego tak, aby w tym tworzywie odcisnęła się postawa autora wobec życia. Przez analizę tekstu dochodzi się do jednostkowych cech stylowych – językowych i osobniczych. Środki artystycznego wyrazu są niewątpliwie decydującymi składnikami stylistyczno-językowymi utworów, jednakże należy pamiętać o istnieniu gatunków mowy niepodlegających żadnym określonym ustaleniom normy stylowej – w takiej sytuacji „lepiej przyjąć koncepcję stylu jako wpisania się w konwencję gatunkową i za wyznaczniki stylu danego tekstu uznać zarówno elementy nacechowane, jak i nienacechowane (neutralne)” (REJTER 2001: 94).

O *własnym języku twórcy* wspomina Aleksander Wilkoń przy okazji rozważań nad wzajemnymi relacjami między językiem i stylem literatury. Nie istnieją dwa identyczne teksty, ponieważ każdy tekst, zwłaszcza literacki, zawiera cechy niepowtarzalne, wynikające zarówno z kontekstowości użycia poszczególnych form językowych, jak też z celowych wyborów i zabiegów autorskich, prowadzących do wytworzenia się stylu indywidualnego – języka nacechowanego (WILKOŃ 1999: 46-47).

Analiza określeń Boga zastosowanych przez Cypriana Kamila Norwida, dokonana przez Annę Kadyjewską, potwierdziła istnienie niejako dwóch odmian językowych obrazów świata, w dużej mierze uwarunkowanych *idiolektem* czy też *językiem osobniczym* pisarza. Można zatem mówić o:

- *językowym obrazie świata* niesionym przez system języka (pojęcie ogólne),
- *idiolektalnym obrazie świata, tekstowym obrazie świata*, wynikającym z upodobania danego autora „do używania określonych nazw desygnatu, [...], tworzenia nazw indywidualnych, [...], budowania metafor i metonimii, peryfraz, definicji poetyckich i innych tropów [...]” (KADYJEWSKA 2001: 329), charakterystycznych dla tekstów określonego twórcy.

Obie wizje świata w pewnym stopniu na siebie zachodzą, łączą się, co wynika z uwarunkowań kulturowych i społecznościowych.

Niejednorodność definicyjna oraz rozmaite postawy badawcze obejmujące styl, stylistykę i *język indywidualny* przyczyniły się do twierdzenia sformułowanego przez Jerzego Brzezińskiego:

Brak jednorodności w nowoczesnej stylistyce przysparza wiele trudności temu, kto próbuje analizy stylistycznej, kto podejmuje się w miarę bezbłędnie ujawnić i c a ł o ś c i o w o scharakteryzować spłot właściwości językowych i stylistycznych dzieł autora (BRZEZIŃSKI 2003: 26-27)¹³.

Brzeziński przypomina, iż badanie językowych cech osobniczych autorów sprowadza się często do nudnych, niewiele wyjaśniających inwentaryzacji, rejestracji oraz katalogowania wyznaczników języka twórcy zamiast do wykazywania ich funkcji stylistycznych. Najważniejszym zadaniem badacza interpretującego *język jednostki twórczej* jest zatem analiza funkcjonalna, a nie rejestrująco-opisowa. W dociekaniach prowadzących do wychwycenia istoty artyzmu danego autora winno się też uwzględniać rozwój osobowości twórcy (ważna chronologia utworów) oraz różnorodność gatunkową tekstów (BRZEZIŃSKI 2003: 27-29)¹⁴. Dodatkowo

Usiłowania badawcze powinny [...] zmierzać – jeżeli jest to tylko możliwe – do wykrycia własnych, świadomych zabiegów stylistycznych lub stylizatorskich autora i oddzielenia ich od elementów stylistycznych uwarunkowanych założeniami prądu lub kierunku literackiego (BRZEZIŃSKI 2003: 29).

W tym samym roku ukazała się ważna praca Jerzego Brzezińskiego i Cezarego Piątkowskiego syntetyzująca i w znacznej mierze porządkująca rozmaite aspekty metodologii badawczej, stosowanej w odniesieniu do tekstów artystycznych¹⁵. Jej autorzy wymieniają między innymi cztery dominanty do zastosowania przez językoznawcę dokonującego analizy środków zaświadczonych w dziele literackim. Wśród wyszczególnionych dominant

¹³ Istnieją dwa zasadnicze stanowiska na temat możliwości interpretacji tekstu/dyskursu:

„W praktyce analityczno-interpretacyjnej mówi się o interpretacjach **pełnych** i **częściowych**. Pierwsze dążą do kompletności analizy/interpretacji tekstu, te drugie podejmują wybrane jego aspekty. W zasadzie jednak analiz pełnych się nie przeprowadza. By osiągnąć interpretacyjny cel, wystarczy zwykle analiza skoncentrowana na wybranych ‘miejscach’ tekstu. Czyni się tak m.in. ze względu na ‘ekonomię’ wysiłku interpretacyjnego oraz aby uniknąć ‘banalizy’ (termin Irzykowskiego). Uwagę koncentruje się więc na miejscach trudnych i/lub kluczowych” (GAJDA 2005: 17-18).

¹⁴ Por. uwagi na temat *stylu autora* zawarte w *Stylistyce polskiej: Oczywiście ważny jest nie tylko sam skład językowy jego [autora] utworów, ale także, a nawet przede wszystkim, sposób operowania elementami językowo-stylistycznymi, efekty stylistyczne, jakie za ich pomocą osiąga. [...] Pamiętać przy tym należy, że styl pisarza nie jest czymś jednolitym i statycznym. Twórczość wielu pisarzy dokumentuje znaczną nawet nieraz ewolucję ich stylu. Można więc często mówić o różnych stylach danego autora* (KURKOWSKA, SKORUPKA 2001: 18).

¹⁵ Praca ta została zaprezentowana w formie referatu w roku 2000 na poznańskiej konferencji *Lingwistyka tekstu. Stylistyka* (BRZEZIŃSKI, PIĄTKOWSKI 2003: 25).

znajduje się ta, która obejmuje indywidualne właściwości języka i stylu autora:

Uwzględnienie osobniczych właściwości języka (idiolektu) i stylu (idiostylu) jednostki twórczej ujawni i zaakcentuje kwestie takie, jak np. relacje między oryginalnością (nowatorstwem, indywidualnością) w zakresie językowej warstwy puścizny literackiej (nie tylko artystycznej) autora, czy intencje pisarza – artysty słowa i ich konteksty; dociekania zostaną wówczas wzbogacone walorem humanistyczno--interpretacyjnym (BRZEZIŃSKI, PIĄTKOWSKI 2003: 19).

Istotnym przyczynkiem w opracowaniach języka osobniczego jest praca Beaty Grochali *Komizm językowy w felietonach Antoniego Słonimskiego* (GROCHAŁA 2006). Założeniem przyjętym przez Grochałę była próba opisu aspektu komicznego w idiolektie Słonimskiego, przy czym trudne zadanie postawione sobie przez badaczkę polegało na znalezieniu odpowiedzi na pytanie „jaką funkcję pełnią one [jednostki służące do budowania komizmu językowego] w felietonach i jaka intencja mogła przyświecać autorowi [...]” (GROCHAŁA 2006: 20-22). Liczne środki ekspresji językowej w felietonie jako gatunku o personalnym charakterze narracji służą głównie oddawaniu osobistego stosunku autora do opisywanych zjawisk.

O tym, że doszukiwanie się intencji twórcy nie jest rzeczą łatwą, aczkolwiek w badaniach językowych bardzo wskazaną, pisała przed laty na przykład Jadwiga Puzynina, tłumacząc, iż rolą lingwisty jest odtworzenie czynności umysłowych pozwalających odbiorcy przejść od znaczenia dosłownego tekstu do jego sensu intencjonalnego (PUZYNINA 1988: 43).

O złożoności intencji komunikacyjnej nadawcy tekstu-dyskursu i o konieczności uwzględniania w holistycznym (całościowym) opisie lingwistycznym wszystkiego, co posiada wartość komunikacyjną, czyli nie tylko dostrzegalnych form językowych, ale również tak zwanych komponentów ukrytych pisali ostatnio Grażyna Habrajska i Aleksy Awdiejew:

[...] opis językowy powinien obejmować jednocześnie dwie płaszczyzny językowe – płaszczyznę jawną, występującą w postaci dostrzegalnego fizycznego tekstu oraz płaszczyznę niejawną, na której zachodzą złożone procesy rozumienia i interpretacji przekazanego sensu. Obecność tej niejawnej płaszczyzny ujawnia fakt, iż odbiór każdego komunikatu może obejmować większy obszar sensu, niż by to wynikało ze znaczenia poszczególnych jednostek formalnych, występujących w tekście. Jak pokazuje praktyka analizy odbioru i rozumienia tekstu, dostrzegalne formalne środki językowe nie tyle informują odbiorcę o intencji komunikacyjnej nadawcy, ile stanowią bodziec inferencji, który uruchamia proces interpretacji. W ten sposób tekst nie informuje bezpośrednio, lecz wskazuje na kierunek takiej interpretacji, by odbiorca był w stanie odtworzyć niejawną płaszczyznę sensu (AWDIEJEW, HABRAJSKA 2010: 65).

Mimo wieloletnich dochodzeń podejmowanych przez badaczy języka nadal brakuje precyzyjnych ustaleń pojęciowych pewnych terminów z zakresu badań stylistycznych. Jednym z efektów wspomnianego stanu jest kolejna

zbiorowa publikacja ośrodka zielonogórskiego, zatytułowana *Język i styl twórcy w kręgu badań współczesnej humanistyki*¹⁶. Pracę tę tworzy między innymi pięć tekstów poświęconych *idiostylowi, językowi pisarza oraz idiolektowi*. I tak Barbara Grzeszczuk analizuje przykłady wypowiedzi poetyckich Karola Wojtyły, uznając kapłaństwo za determinant idiostylu¹⁷ księdza-poety (GRZESZCZUK 2009). O środkach perswazyjnych, jako jednym z wyznaczników idiostylu innego księdza tworzącego poezję – Jana Twardowskiego – pisze Jolanta Kowalewska-Dąbrowska. Tym razem analizy szczegółowe poprzedzają przypomnienia oraz ustalenia definicyjne, gdzie idiostyl jako „styl osobniczy, jest odmianą stylu odniesioną do jednego autora” (KOWALEWSKA--DĄBROWSKA 2009: 193). Istotne uwagi wstępne wskazują na coraz częściej spotykane zbliżenia między teorią literatury a lingwistyką, interdyscyplinarne traktowanie materiału językowego oraz wiążące się z podejściem badawczym w językoznawstwie otwartym „podkreślanie roli kontekstów, tak językowych (co oczywiste), jak i pozajęzykowych: ogólnokulturowych i indywidualnych – biograficznych, światopoglądowych” (KOWALEWSKA-DĄBROWSKA 2009: 194)¹⁸. Na konieczność rewizji licznych terminów lingwistycznych, w tym pojęcia *idiolekt*, spowodowaną dominującymi obecnie postawami badawczymi w ramach lingwistyki zwraca uwagę Maria Wojtak w tekście ukazującym indywidualizm idiolektu współczesnego felietonisty, J. Fedorowicza. Mowa osobnicza, zdaniem badaczki, to zjawisko wielowymiarowe, nieograniczające się jedynie do pisarzy – twórców literatury pięknej. Intersubiektywny charakter zachowań komunikacyjnych uwarunkowany jest wieloma czynnikami pozajęzykowymi, twórca zaś określonej gatunkowo wypowiedzi aktualizuje w niej zarówno specyficzne komponenty danego gatunku (tzw. profilowanie gatunkowe), jak też własne nawyki redakcyjne (WOJTAK 2009: 321), ujawniając w ten sposób samego siebie:

[...] idiolektalne piętno zyskują wypowiedzi realizujące konwencje określonego gatunku, pod warunkiem, że gatunek ów mieści się w strefie twórców komunikacyjnych o elastycznych zasadach. Wzorzec gatunkowy nie pełni funkcji gorsetu ograniczającego w sposób zasadniczy swobodę twórczą. Wspomnianą strefę wypełniają w znacznym stopniu teksty publicystyczne – przede wszystkim felietony (WOJTAK 2009: 322).

W dalszej prezentacji idiolektu Fedorowicza – „felietonisty indywidualisty” – mówi się też o *stylu twórcy* odnoszącym się do rozmaitego rodzaju twórczości, nie tylko typowo artystycznej, i celowo rezygnuje się

¹⁶ To piąty tom cyklu *Studia o języku i stylu artystycznym*.

¹⁷ Autorka przyjmuje określenie *idiostyl* jako fakt i nie podejmuje rozważań terminologicznych.

¹⁸ Także Jerzy Bartmiński zauważa, iż *sztuka interpretacji tekstu artystycznego jest uprawiana w ostatnich czasach pod znakiem kontekstualności i intertekstowości* (BARTMIŃSKI 2001: 189).

z dążenia do precyzyjnych rozróżnień terminów wzbudzających wcześniejsze dyskusje w obrębie ustaleń stylistycznych. Ważne jest natomiast to, że w ramach profilowania (wyodrębniania, uwypuklania) określonego gatunku (tu – felietonu) autor może jednocześnie respektować jego cechy gatunkowe oraz wyrażać własny indywidualizm twórczy, przede wszystkim dzięki odpowiedniemu wyzyskaniu tworzywa językowego (WOJTAK 2009: 330-332)¹⁹. Krzysztof Skibski skupia się na dość rzadko stosowanym zabiegu elipsy morfologicznej, spotykanym w poezji wysokiej, będącym jednocześnie charakterystyczną cechą idiosstylową niektórych poetów (np. Stanisława Barańczaka, Roberta Tekieli, Joanny Mueller) (SKIBSKI 2009). Do metodologicznych problemów stylistyki w opisie języka pisarza powraca Ewa Sławkowa (SŁAWKOWA 2009). Jej praca stanowi bardzo istotne podsumowanie wieloletnich rozważań na temat właściwego rozumienia terminów *styl pisarza* i *język pisarza*, (również *idiosstyl*, *idiolekt*, *język osobniczy*), a także różnych koncepcji metodologicznych, służących opisowi utworów poszczególnych twórców. Autorka wskazuje przede wszystkim na odrodzenie się we współczesnym językoznawstwie pierwiastka humanistycznego, przywracającego autorowi jego podmiotowość, akcentującego wpływ czynników socjologiczno-psychologicznych na postać utworu. Równocześnie zastanawia się, w jakim stopniu dzisiejszy twórca-autor realizuje własną indywidualność i odrębność językową, a na ile jest on zniewolony przez agresywne oddziaływanie współczesnej, szeroko rozumianej kultury, z elektronicznymi środkami przekazu oraz wszechobecnym oddziaływaniem mediów. Na pytanie, jak obecnie tworzy się styl, Ewa Sławkowa odpowiada:

Sądzę jednak, że zjawisko stylu powstaje coraz częściej dopiero wtedy, kiedy twórca w jakimś stopniu uwalnia się z gorsetu krępujących i ograniczających jego wybory sił zewnętrznych, kiedy siły te pokonuje lub zwłaszcza z nimi polemizuje lub je demonstrowuje – to właśnie wówczas, choć brzmi to paradoksalnie, siła twórczej indywidualności okazuje się większa, pokonując presję zewnętrzną (SŁAWKOWA 2009: 273).

Także językoznawstwo odzyskało status nauki humanistycznej, interdyscyplinarnej, rozpatrującej materiał językowy w wielorakich uwarunkowaniach, zależnościach. Język traktuje się więc jako sposób interpretacji świata przez poszczególne jednostki, analizowanie zatem języka osobniczego odbywa się już z innej perspektywy badawczej, z zastosowaniem nowych pojęć (JOŚ), instrumentów analitycznych, dróg wskazywanych na

¹⁹ Dwadzieścia dwa lata wcześniej Maria Wojtak, odwołując się do pojęć i metod socjolingwistycznych, analizowała *idiolekt* Poety z *Wesela* Stanisława Wyspiańskiego. Idiolekt jako odpowiednio kreowana mowa postaci literackiej wyznacza przyjęty przez autora układ ról językowych przypisanych bohaterowi, stanowiących dostosowanie formy wypowiedzi do społecznej rangi jej odbiorcy, adresata (WOJTAK 1987: 103-111).

przykład przez ujęcia kognitywne²⁰. Wracając do pytania o istotę języka osobniczego (skonfrontowanego ze stylem pisarza) Sławkowa stwierdza:

[...] obszar tego, co zwykle się określać mianem języka pisarza, zmienia się zależnie od przyjętej opcji metodologicznej. Ważne jest jednak, aby zajmując się stylistyką, nie zapomnieć o niejednoznaczności, a może komplementarności, czy być może wręcz identyczności obu pojęć, w których odradza się we współczesnej myśli humanistycznej związek z osobą twórcy (SŁAWKOWA 2009: 278).

Prześledzenie dyskusji i postaw wybranych językoznawców co do zaprezentowanych wyżej terminów i metod stosowanych w badaniach nad idiolektami, idiostylami (oraz stylistycznymi w ogóle) dowodzi, iż rozważania takie nie są proste ani dookreślone warsztatowo. Według autorki niniejszego artykułu osoby podejmujące próby opisywania języków osobniczych powinny przede wszystkim respektować kilka podstawowych zasad, sprowadzających się do trzech haseł:

1) Kompromis metodologiczno-terminologiczny – tematyka oraz cel przyświecający twórcom opracowania decydują o przyjętej przez niego, odpowiedniej jego zdaniem, postawy badawczej, uwzględniającej zarówno dotychczasowe efekty poszukiwań językoznawczych, jak też własne pomysły danego interpretatora, pozwalające rozpoznać i właściwie skomentować elementy będące wyróżnikami idiostylu pisarza, niekiedy pokrywające się z jego cechami idiolektalnymi.

²⁰ Kognitywizm (od łac. *cognitus* – ‘poznany’) jako kierunek językoznawczy istnieje od ponad 30 lat. W Polsce nurt kognitywny występuje w dwóch wariantach – amerykańskim i polskim. Cechą wspólną klasycznego kognitywizmu oraz językoznawstwa kulturowego jest rezygnacja z badania znaczenia samego w sobie (co było ważne w strukturalizmie), z równoczesnym postulowaniem konieczności badania znaczenia w szeroko rozumianym kontekście, a więc z uwzględnieniem całego tła kulturowego, wiedzy o rzeczywistości, o nadawcy i o konwencjach odbiorczych (KOWALEWSKA-DĄBROWSKA 2006: 25).

Co ciekawe, wiele założeń językoznawstwa kognitywnego pod inną nazwą istniało znacznie wcześniej, bo pojawiły się one już w roku 1903, w opublikowanej wówczas pracy Jana Rozwadowskiego *Semazjologia, czyli nauka o rozwoju wyrazów. Jej stan obecny, zasady i zadania* (Rozwadowski 1903), przywołującej także wypowiedzi niemieckiego uczonego, Wilhelma Wundta. Zestawienie podstawowych tez i pojęć kognitywistycznych z wybranymi fragmentami opracowania Rozwadowskiego Elżbieta Tabakowska zamyka konkluzją:

Językoznawstwo kognitywne jest więc nowe i nie-nowe zarazem. [...] Gramatyka kognitywna w ujęciu Ronalda Langackera przywołuje liczne elementy myśli językoznawczej z czasów poprzedzających nadejście i rozwój strukturalizmu; intuicje dziewiętnastowiecznych klasyków językoznawstwa indoeuropejskiego w wielu przypadkach odpowiadają teoretycznym założeniom współczesnego językoznawstwa kognitywnego (TABAKOWSKA 2000: 68).

Zob. też artykuł *Kognitywna myśl o języku w pracach Jana Michała Rozwadowskiego* (CZELAKOWSKA 2007).

- 2) **Kontekstowość** – ujmowanie zebranego materiału we względnie szerokich, najważniejszych dla danej jednostki materiałowej kontekstach, począwszy od samego tekstu, jego cech gatunkowych, a także innych tekstów tego samego autora, tekstów, które wpłynęły lub mogły wpłynąć na kształt językowy badanego dzieła, jak również rozmaitych uwarunkowań psychologiczno-socjologiczno-kulturowych, obejmujących zarówno twórcę, jak i odbiorcę omawianego tworzywa.
- 3) **Funkcjonalność** – dociekań nad idostylem/idiolektem nie należy sprowadzać do rejestracji i katalogowania swoistych wyznaczników języka osobniczego, lecz głównie skupiać się na ukazywaniu pełnionych przez nie funkcji, wykrywaniu intencji autorskich oraz wskazywaniu możliwości interpretacyjnych.

LITERATURA:

- AWDIEJEW ALEKSY, HABRAJSKA GRAŻYNA (2010), *Komponowanie sensu w procesie odbioru komunikatów*, Primum Verbum, Łódź.
- BAJEROWA IRENA (1988), *Badania języka osobniczego jako metodologiczny problem historii języka ogólnego*, [w:] Brzeziński J. (red.), *Język osobniczy jako przedmiot badań lingwistycznych*, Wyższa Szkoła Pedagogiczna w Zielonej Górze, Zielona Góra, s. 7-13.
- BARTMIŃSKI JERZY (2001), *Kontekst złożony, historyczny czy kreowany?* [w:] Pajdzińska A., Tokarski R. (red.), *Semantyka tekstu artystycznego*, Wydaw. Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej, Lublin, s. 109-121.
- BOREK HENRYK (1988), *Co możemy wiedzieć o języku osobniczym?* [w:] Brzeziński J. (red.), *Język osobniczy jako przedmiot badań lingwistycznych*, Wyższa Szkoła Pedagogiczna w Zielonej Górze, Zielona Góra, s. 14-21.
- JERZY BRZEZIŃSKI (1988) (red.), *Język osobniczy jako przedmiot badań lingwistycznych*, Wyższa Szkoła Pedagogiczna w Zielonej Górze, Zielona Góra.
- BRZEZIŃSKI JERZY (2003), *Zagadnienie badania języka i stylu pisarza (na materiale polskiej poezji sentymentalnej)*, [w:] Brzeziński J., Maćkowiak K., Piątkowski C. (red.), *Historyczna stylistyka polszczyzny artystycznej. Teoria. Praktyka. Konteksty*, Zakład Narodowy im. Ossolińskich, Wrocław-Warszawa-Kraków, s. 26-42.
- BRZEZIŃSKI JERZY, PIĄTKOWSKI CEZARY (2003), *Teoretyczno-metodologiczne podstawy badań językoznawczych nad stylem tekstów artystycznych*, [w:] Brzeziński J., Maćkowiak K., Piątkowski C. (red.), *Historyczna stylistyka polszczyzny artystycznej. Teoria. Praktyka. Konteksty*, Zakład Narodowy im. Ossolińskich, Wrocław-Warszawa-Kraków, s. 11-57.
- BUGAJSKI MARIAN, WOJCIECHOWSKA ANNA (1996), *Teoria „Językowego obrazu świata” w badaniu idiolektu pisarza*, „Poradnik Językowy”, z. 3, s. 17-25.
- CZELAKOWSKA ANNA (2007), *Kognitywna myśl o języku w pracach Jana Michała Rozwadowskiego*, „LingVaria” II, z. 1, s. 157-166.

- FLIĆŃSKI PIOTR (2004), *Idiostyl pisarza jako problem badaczy stylistyki.*, [w:] Liberek J. (red.), *Studia nad polszczyzną współczesną i historyczną*, Wydaw. Poznańskie Studia Polonistyczne, Poznań, s. 95-108.
- GAJDA STANISŁAW (1988a), *O pojęciu idiostylu*, [w:] Brzeziński J. (red.), *Język osobniczy jako przedmiot badań lingwistycznych*, Wyższa Szkoła Pedagogiczna w Zielonej Górze, Zielona Góra, s. 23-34.
- GAJDA STANISŁAW (1988b), *Styl indywidualny a współczesna stylistyka*, [w:] *Z polskich studiów slawistycznych*, seria VII: *Literaturoznawstwo, folklorystyka, problematyka historyczna*, Państwowy Instytut Wydawniczy, Warszawa, s. 377-384.
- GAJDA STANISŁAW (1996), *Styl osobniczy uczonych*, [w:] Gajda S., Balowski M. (red.), *Styl a język*. Materiały międzynarodowej konferencji naukowej, Opole, 26-28.09.1995 r., Drukarnia Wydawnictwa Św. Krzyża, Opole, s. 251-261.
- GAJDA STANISŁAW (2005), *Tekst/dyskurs oraz jego analiza i interpretacja*, [w:] Krauz M., Gajda S. (red.), *Współczesne analizy dyskursu. Kognitywna analiza dyskursu a inne metody badawcze*, Wydaw. Uniwersytetu Rzeszowskiego, Rzeszów, s. 11-20.
- GROCHAŁA BEATA (2006), *Komizm językowy w felietonach Antoniego Słonimskiego*, Piktora, Łódź.
- GRZESZCZUK BARBARA (2009), *Kapłaństwo jako determinanta idiostylu wypowiedzi poetyckiej Karola Wojtyły (na wybranych przykładach)*, [w:] Maćkowiak K., Piątkowski C., Gorzelana J. (red.), *Studia o języku i stylu artystycznym*, t. V: *Język i styl twórcy w kręgu badań współczesnej humanistyki*, Uniwersytet Zielonogórski, Zielona Góra, s. 119-129.
- KADYJEWSKA ANNA (2001), *Problematyka obrazu świata w badaniach języka pisarza (na przykładzie pism Cypriana Norwida)*, [w:] Pajdzińska A., Tokarski R. (red.), *Semantyka tekstu artystycznego*, Wydaw. Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej, Lublin, s. 321-332.
- KARTEZJUSZ (RENÉ DESCARTES) (1980), *Rozprawa o metodzie właściwego kierowania rozumem i poszukiwania prawdy w naukach*, wstęp Krzysztof Teodor Toeplitz, przełożył Tadeusz Żeleński (Boy) – 1919, PIW, Warszawa.
- KLEMENSIEWICZ ZENON (1946), *Jak charakteryzować język osobniczy?* [w:] „Zagadnienia Literackie”, z. 1, s. 43-53.
- KLEMENSIEWICZ ZENON (1961), *Jak charakteryzować język osobniczy?* [w:] Klemensiewicz Z., *W kręgu języka literackiego i artystycznego*, Warszawa, s. 204-214.
- KLEMENSIEWICZ ZENON (1982), *Jak charakteryzować język osobniczy?* [w:] Kałkowska A., *Składnia, stylistyka, pedagogika językowa*, PWN, Warszawa, s. 561-575.
- KOWALEWSKA-DĄBROWSKA JOLANTA (2006), *Językowy obraz „Boga” i „człowieka” w poezji Jana Twardowskiego*, Wydaw. Uniwersytetu Gdańskiego, Gdańsk.
- KOWALEWSKA-DĄBROWSKA JOLANTA (2009), *Lingwistyczne metody badania tekstów poetyckich w aspekcie refleksji nad idiostylem – zagadnienie perswazji na przykładzie utworów Jana Twardowskiego*, [w:] Maćkowiak K., Piątkowski C., Gorzelana J. (red.), *Studia o języku i stylu artystycznym*, t. V: *Język i styl*

- twórcy w kręgu badań współczesnej humanistyki*, Uniwersytet Zielonogórski, Zielona Góra, s. 193-205.
- KOZŁOWSKA ANNA (2009), *Problemy z idiolektem.*, [w:] Korpysz T., Kozłowska A. *Język pisarzy jako problem lingwistyki*, t. II, Wydaw. Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego, Warszawa, s. 111-131.
- KURKOWSKA HALINA, SKORUPKA STANISŁAW (2001), *Stylistyka polska. Zarys*, Wydaw. Naukowe PWN, Warszawa (wydanie V z uzupełnieniami).
- KWIATKOWSKI JERZY (1977), *O sztuce pisarskiej Kazimierza Wyki*, „Pamiętnik Literacki” LXVIII, z. 1, s. 35-54.
- MACHNICKA VIOLETTA (2011), *Peryfrazy Bolesława Prusa*, Uniwersytet Przyrodniczo-Humanistyczny w Siedlcach, Siedlce.
- MAĆKIEWICZ JOLANTA (2001), *Strategie perswazyjne w tekście naukowym*, [w:] Maćkiewicz J., Rogowska E. (red.), *W świecie słów i znaczeń*. Księga pamiątkowa dedykowana prof. Bogusławowi Krei, Wydaw. Uniwersytetu Gdańskiego, Gdańsk.
- MILEWSKI TADEUSZ (1956), *Zasady analizy stylistycznej tekstu*, „Polonistyka”, z. 4, s. 10-29.
- PELC JERZY (2000), *Posłowie. O jasnym i niejasnym stylu w humanistyce. Felieton dedykowany „jasnościowcom” (fragment)*, [w:] Pelc J. (red.), *Język współczesnej humanistyki*, Polskie Towarzystwo Semiotyczne, Warszawa, s. 337-344.
- POLAŃSKI KAZIMIERZ (2003) (red.), *Encyklopedia językoznawstwa ogólnego*, Zakład Narodowy im. Ossolińskich, Wrocław-Warszawa-Kraków.
- PUZYNNINA JADWIGA (1988), *Ironia jako element języka osobniczego*, [w:] Brzeziński J. (red.), *Język osobniczy jako przedmiot badań lingwistycznych*, Wyższa Szkoła Pedagogiczna w Zielonej Górze, Zielona Góra, s. 35-44.
- REJTER ARTUR (2001), *Epitet w twórczości Gustawa Herlinga-Grudzińskiego*, [w:] Wilkoń A., Ostaszewska D. (red.), *Język artystyczny*, Wydaw. Uniwersytetu Śląskiego, Katowice, s. 92-109.
- ROZWADOWSKI JAN (1903), *Semazjologia czyli nauka o rozwoju znaczeń wyrazów. Jej stan obecny, zasady i zadania*, Kraków (wycinek z czasopisma „Eos”, IX, s. 17-111).
- SKIBSKI KRZYSZTOF (2009), *Morfologiczna elipsa wersowa jako figura w idiosylu*, [w:] Maćkowiak K., Piątkowski C., Gorzelana J. (red.), *Studia o języku i stylu artystycznym*, t. V: *Język i styl twórcy w kręgu badań współczesnej humanistyki*, Uniwersytet Zielonogórski, Zielona Góra, 257-266.
- SKORUPKA STANISŁAW (1973), *O metodach badań języka autorów*, „Przegląd Humanistyczny”, z. 5, s. 33-45.
- SŁAWKOWA EWA (1992), *Wartość słowa w tekście artystycznym*, „Poradnik Językowy”, z. 7, s. 522-527.
- SŁAWKOWA EWA (2009), *Język pisarza jako metodologiczny problem stylistyki*, [w:] Maćkowiak K., Piątkowski C., Gorzelana J. (red.), *Studia o języku i stylu artystycznym*, t. V: *Język i styl twórcy w kręgu badań współczesnej humanistyki*, Uniwersytet Zielonogórski, Zielona Góra, s. 267-278.

- TABAKOWSKA ELŻBIETA (2000), *Językoznawstwo kognitywne – nowe czy dawne horyzonty badań nad językiem?* [w:] Szpila G. (red.), *Język trzeciego tysiąclecia*, Wydaw. Tertium, Kraków, s. 57-68.
- WILKOŃ ALEKSANDER (1999), *Język a styl tekstu literackiego*, [w:] Aleksander Wilkoń, *Język artystyczny. Studia i szkice*, Śląsk – Wydaw. Naukowe, Katowice, s. 35-47.
- WOJTAK MARIA (1987), *Możliwości wykorzystania pojęć i metod socjolingwistyki w opisie idiolektów postaci literackich*, [w:] Sierociuk J. (red.), *Język, doświadczenie, a teoria*, Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej, Lublin, s. 103-111.
- WOJTAK MARIA (2009), *Felietonista indywidualista, czyli o idiolektie gatunkowo sprofilowanym*, [w:] Maćkowiak K., Piątkowski C., Gorzelana J. (red.), *Studia o języku i stylu artystycznym*, t. V: *Język i styl twórcy w kręgu badań współczesnej humanistyki*, Uniwersytet Zielonogórski, Zielona Góra, s. 321-332.
- ZAGÓRSKI ZYGMUNT (1997), *O perspektywach rozwoju badań języka artystycznego*, [w:] Brzeziński J. (red.), *Studia o języku i stylu artystycznym*, t. II: *Praktyka językowo-stylistyczna w tekstach artystycznych doby nowopolskiej*, Wydaw. Wyższej Szkoły Pedagogicznej im. Tadeusza Kotarbińskiego, Zielona Góra, s. 169-178.

SUMMARY

Terminological-methodological discussions on idiolect and idiostyle

The article represents an overview of ca. 30 works dedicated to considerations on idiolect and idiostyle and the methods proposed by linguists in order to describe individual authors' languages properly. The text initiating such considerations is the article by Zenon Klemensiewicz published in 1946 representing the starting point for discussions taken up again and again and still unsolved. The discussions concern terminological and methodological settlements in stylistic research, focused on attempts of holistic or partial characteristics of languages of individual fiction or non-fiction authors. The authoress closes the presentation with a suggestion bringing the research methods on idiolects and idiostyle to three principal terms: methodological-terminological compromise, contextuality, functionality.